

Streszczenie rozprawy doktorskiej

Autor pracy: mgr Ewelina Maria Popielarz-Zajdel

Promotor: dr hab. Ryszard Strzelecki, prof. uczelni

Tytuł rozprawy doktorskiej: *Sacrum* w polskiej poezji współczesnej

Dysertacja *Sacrum w polskiej poezji współczesnej*, której promotorem jest prof. Ryszard Strzelecki, powstała, aby *sacrum* w twórczości polskich poetów współczesnych. Praca ukazuje *sacrum* jako *numinosum*, które jest dane w perspektywie fenomenologicznej i odróżnia je od *sacrum* o charakterze obiektu realnego – Boga czy innych osób realnej sfery transcendentnej. Termin *sacrum* dotyczy zarówno specyfiki doświadczenia religijnego, czy inaczej mówiąc doświadczenia podmiotowego, przeżycia wartości, jak i samego nośnika tych wartości, czyli jakiś bytów, które tę sakralną wartość objawiają i komunikują.

Wartości sakralne miały ogromne znaczenie dla człowieka od zarania jego dziejów i posiadają znaczenie również dziś. Towarzyszą nam w religii sztuce codziennych rytuałach zachowaniach społecznych i doświadczeniach osobistych. Są przedmiotem refleksji teologicznej, filozoficznej, psychologicznej czy antropologicznej. Przez wieki ludzie uważali *sacrum* za coś wyjątkowego i nierozzerwalnie związanego z ludzką egzystencją. Dzięki niemu ludzie tworzyli swoje tożsamości kulturowe i poszukiwali odpowiedzi na najważniejsze pytania egzystencjalne. *Sacrum* pomagało im zrozumieć otaczającą rzeczywistość, dawało poczucie przynależności do wspólnoty, umacniało w wierze i nadziei. Warto pamiętać, że sfera *sacrum* jest niezwykle rozległa i wielowymiarowa. Obejmuje różnorodne doświadczenia i zjawiska, jakie przynosi życie. Tylko w ten sposób można zrozumieć i docenić bogactwo, jakie *sacrum* wnosi do naszego życia duchowego i kulturowego. Dysertacja miała na celu ukazanie tych wszystkich zależności, ale jej najważniejszym zadaniem była odpowiedź na pytanie badawcze, jakie *sacrum* przejawia się w polskiej poezji współczesnej. *Sacrum* obejmuje tak rozliczne kategorie i walory, że nie ma dla nich wspólnego pojęcia, wspólna jest jedynie nazwa. Wynika stąd, że kategoria ta może być pojmowana tylko nominalistycznie. Swoim uniwersalnym zasięgiem ogarnia zjawiska religijne, transcendentne, wykraczające poza zwyczajność, aspirujące wyżej. Obejmuje więc nie tylko to, co zauważają teoretycy *sacrum*, ale i wszelkie inne typy doświadczenia

duchowego jednostki, chociaż są opatrzone innymi nazwami i oczywiście inaczej konceptualizowane. *Sacrum* jest kategorią ujednicającą wszelkie zjawiska egzystencjalnie ważne, a przeciwstawne jedynie temu, co doraźne, chwilowe, konkretne, przemijające, codzienne, banalne. Związane jest z tym, co leży w zasięgu ludzkiej istności, co wyznacza porządek życia doczesnego, a zarazem wąskie granice doczesności pozwala nam przekraczać w stronę tego, co w różnych tradycjach badawczych określane bywa jako ostateczne, transcendentne, tajemnicze, niepojęte, „całkiem inne” czy też godne najwyższej czci.

Praca składa się z trzech głównych rozdziałów, wstępu oraz refleksji końcowych. Rozdział pierwszy przynosi zestawienie istotnych kategorii *sacrum* wraz z ich kontekstem kulturowym i literackim, oraz właściwe dla tak zróżnicowanego *sacrum* instrumentaria badawcze. Jest to więc przygotowanie teoretyczne i wskazanie modelowych w tym rozdziale wariantów *sacrum*. Rozdział drugi, zawierający analizy twórczości 13 poetów, gromadzi ustalenia ważne dla sformułowania kluczowej tezy. Poeci, których opracowanie znalazło się w pracy to: Roman Brandstaetter, Wojciech Bąk, ks. Jan Twardowski, Karol Wojtyła - Jan Paweł II, ks. Janusz Stanisław Pasierb, ks. Janusz Artur Ihnatowicz, Jarosław Marek Rymkiewicz, Ryszard Milczewski-Bruno, ks. Franciszek Kamecki, Rafał Wojaczek, ks. Wacław Oszańca, Janusz Szuber, s. Dawida Ryll. Dodatkowe ograniczenie wyboru poetyckich dokonań wynika z perspektywy czasowej. Wskazana w tytule współczesność obejmuje lata od II wojny światowej, głównie od czasu odwilży po lata 90. Okres ten cechował się najcenniejszymi osiągnięciami w dziedzinie liryki, w tym też liryki religijnej. Dlatego twórczość tego okresu dostarcza rozległego, obfitującego w różnorodne zjawiska materiału do badania wszelkich sakralnych i pozasakralnych wymiarów poezji. Część analityczna dysertacji przybliża nie tylko wieloraką problematykę *sacrum*, lecz wskazuje też ważne dla tej problematyki konteksty, które mogą być użyteczne w przyszłych badaniach. Wnioski z ustaleń dokonanych w toku analiz znajdują się w rozdziale trzecim. Rozdział ten zawiera nie tylko podsumowanie wyników badania sakralności u poszczególnych poetów, ale dokonania te ukazuje w świetle wyróżnionych w tym rozdziale teoretycznych kategorii i uporządkowań. Zawiera także próbę ukazania różnic i tendencji kształtowania wymiaru sakralnego u poszczególnych twórców oraz zarys możliwych sposobów ujęcia prezentowanej przez nich sakralności w toku refleksji porównawczej. Trzeci rozdział, mający charakter podsumowania dotychczasowych badań, obejmuje też wszelkie ustalenia, które nasuwają się w wyniku poczynionych analiz twórczości omawianych poetów. Ustalenia przywołane z poszczególnych podrozdziałów mają służyć ukazaniu sakrologicznych perspektyw ekspresji poezji współczesnej z uwzględnieniem wszelkich istotnych przejawów *sacrum* teoretycznie

ujętych i zestawionych w pierwszym rozdziale. W tej sytuacji rozdział trzeci jest w pewnym sensie komplementarny do rozdziału pierwszego, bowiem ukazuje obecność wyróżników sakralnych w utworach poetyckich zgodnie ze wskazaniem rozdziału pierwszego. Wnioski o dorobku poszczególnych poetów zawarte w rozdziale drugim zostały włączone do rozdziału trzeciego i służą podsumowaniu całej problematyki pracy. Zostały przeanalizowane teksty wedle wyróżników chrześcijaństwa. Ujmujemy je wedle następujących grup: obiekty (przedmioty i osoby), postawy, wartości, doświadczenia, praktyki i formy wyrazu. Na zakończenie podsumowań dokonanych badań nastąpiło rozróżnienie poetów ze względu na prezentowane postawy, stanowiska oraz dokonania.

Słowa klucze: *sacrum, profanum*, Bóg, poezja, poezja współczesna

Eszelina Pielaż-Lajdel